

Anu Klippi, professori emerita, Psykologian ja logopedian osasto, Lääketieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto

Julkaistu *Puheterapeutti* 4, 2018, s. 19-20.

Tutkimusta ja uusia ideoita afasiakuntoutukseen

International Aphasia Rehabilitation konferenssi pidettiin Portugalissa, Aveirossa syyskuussa (5.-7.9.2018). Konferenssipaikkana oli Aveiron yliopiston kampus, jonne oli mukava parin kilometrin aamukävely hotelliltani. Osallistujia oli noin 120 eri puolilta maailmaa. Paikalla oli tutkijoita ja puheterapeutteja, tietysti runsaasti Portugalista, mutta myös paljon Australiasta ja Euroopan eri maista, Pohjois-Amerikasta (USA ja Kanada) sekä jonkin verran muun muassa Japanista ja Venäjältä. Olin ainoana Suomesta, mikä oli hieman ällistyttävää, mutta ehkä CPLOL:n äskettäinen konferenssi Portugalissa vei suomalaiset osallistujat.

Aamupäivät oli varattu suullisille esitelmille, lounaan jälkeen pidettiin eriteemaisia symposiumeja ja iltapäivän lopuksi pidettiin posterinäyttelyt. Antia oli paljon, kaiken kaikkiaan esitelmää ja postereita oli 251. Näiden abstraktit lähteineen on julkaistu *Aphasiology*-lehden lisänumerossa (supplement, vol. 32, number S1, September 2018), josta voi hakea lisää tietoa aiheista.

Konferenssipäiviä oli kolme, ja ne olivat täynnä ohjelmaa. Päivät alkoivat pääesitelmillä. Ensimmäisenä aamuna prof. Travis Threats (USA) kuvasi PARADISE-hanketta (Psychosocial Factors Relevant to Brain Disorders), jonka tavoitteena oli etsiä aikuisten hankittuihin neurogeeniin kommunikointihäiriöihin liittyviä yhteisiä psykososiaalisia piirteitä ja kehittää arviointiasteikko, jonka avulla voidaan kuvata eri potilasryhmien psykososiaalista toimintakykyä. Travis painotti sitä, että näiden potilasryhmien hoidossa ja kuntoutuksessa on paljon yhteistä. Tutkijat ja ammatti-ihmiset voivat oppia toisiltaan paljon toimiessaan etiologialtaan erilaisten aivovauriopotilaiden kanssa.

Prof. Chris Coden (UK) pääesitelmällä oli provokatiivinen otsikko: ”Aphasia is not a disorder of language: discuss”. Hän nosti esille vanhan debatin siitä, missä määrin afasia on puhdas kielihäiriö ja missä määrin afasian taustalla on kyse yleisten, ei-kielellisten kognitiivisten mekanismien ja prosessien häiriöistä. Hän korosti sitä, että näkemys afasiasta kielellisten komponenttien – fonologian, morfologian, syntaksin ja leksikaalisen semantiikan - ”katoamisena” on yksinkertaistettu. Hänen mukaansa kyse on pikemminkin siitä, että kielellinen prosessointi ei ole mahdollista ilman sitä tukevia kognitiivisia funktioita, ja afasiassa on siten kyse performanssin ongelmasta – ei siis siitä, että toiminnot olisi menetetty. Lurijan pohjalta tämä lähtökohta on suomalaisille selvä, mutta puhtaasti lingvistislähtöisessä afasiatutkimuksessa Coden pohdinta saattaa olla antoisampi.

Viimeisenä aamuna pääesitelmän piti prof. Linda Worrall (Australia) otsikolla: ”The seven habits of highly effective aphasia therapists”. Esitelmä oli kiteytys hänen pitkän tutkimusuransa tuloksista, ja sen keskeinen kysymys oli, mitä afaattiset ihmiset ja heidän perheensä toivovat afasiaterapeuteilta. Worrall tiivistä sanomansa seitsemään iskulauseeseen. Jokainen terapeutti voi pohtia omaa rooliaan vastaamalla seuraaviin Worrallin esittämiin kysymyksiin: 1) pidätkö ihmissuhdekeskeistä afasiaterapiaa ensisijaisena? 2) edistätkö afaattisten ihmisten tutustumista muihin ihmisiin? 3) aloitatko terapian ajatuksella, että lopputulemana on täysipainoinen elämä afasiasta huolimatta? 4) harjoitatko SMARTER -terapiaa (yhteistyö- ja potilaskeskeinen lähestymistapa,

<http://www.aphasiapathway.com.au/?name=SMARTE-framework>)? 5) tuetko aktiivisesti afaattisen ihmisen siirtymistä seuraavaan terapiavaiheeseen? 6) havainnoitko ja seuraatko potilaan mielialaa ja mielenterveyttä? 7) toimitko afaattisten ihmisten puolestapuhujana?

Ensimmäisen symposiumin aiheena oli *Kansainvälinen yhteistyö afasiatutkimuksessa*, ja sen puheenjohtajana toimi prof. Marian Brady (UK). Symposiumin esitykset perustuivat CATS-verkoston työn tuloksiin (Collaboration of Aphasia Trialists, <https://www.aphasiatrials.org/>). Puheenvuorot käsittelivät muun muassa afasiatutkimuksessa käytettäviä arviointimenetelmiä ja tutkimuksen potilasvalintaa. Toisen symposiumin otsikkona oli *Cognition and Aphasia* - puheenjohtajana prof. David Copeland (Australia) -, ja siinä käsiteltiin muun muassa työmuistia ja muistin rajoituksia afasiassa sekä eksekutiivisen kontrollin merkitystä anomiaterapiassa. Kolmannen symposiumin aihe oli *Aphasia Rehabilitation in Multilingual Contexts*, ja siinä käsiteltiin muun muassa arviointimenetelmien kehittämistyötä eri puolilla maailmaa ja Kiinassa tapahtuvaa afasiatutkimusta ja -palveluita. Tämän symposiumin puheenjohtajana toimi prof. Jose Centeno (USA). Näihin aihealueisiin liittyviä esitelmiä oli muuallakin ohjelmassa, ja niiden kautta muodostui kiinnostavia osakokonaisuuksia.

Terapiamenetelmiä ovat monipuolistuneet, ja niihin liittyvä tutkimus on selvästi lisääntynyt. Konferenssit ovatkin hyviä foorumeita esitellä uusia kuntoutusmenetelmiä ja saada niille näkyvyyttä. IARC-konferenssissa käsiteltiin useita uudehkoja afasiainventioita, niiden soveltamista ja vaikuttavuutta. Käsittelyssä olivat muun muassa LUNA-terapia (omakohtainen kerronta), kerrontaterapia virtuaalimaailmassa (EVA park), BSPPA (Better Conversation with Primary Progressive Aphasia), Better Conversations with Aphasia (BCA), Communication Partner Training, Supported Conversation ja Script training. Myös multimodaalisen afasiaterapian ja puhtaasti kielellisen terapian (tehostettu puheen käyttö) vertaileva tutkimus on käynnissä (COMPARE-hanke). Kaikissa edellä mainituissa menetelmissä painopisteenä on afaattisen ihmisen osallistumisen lisääminen jokapäiväisessä viestinnässä.

Afasian arviointimenetelmät ja terapian vaikuttavuuden mittaaminen ovat kestoaiheita konferensseissa. Kiranin työryhmä oli tehnyt kyselytutkimuksen käytetyistä arviointimenetelmistä erilaisissa kliinisissä ympäristöissä ja tutkimuksessa. Vastauksia oli saatu pääosin USA:sta, Kanadasta ja Yhdistyneestä kuningaskunnasta. Kontekstista riippumatta eniten käytettiin WAB-testiä (Western Aphasia Battery-Revised), seuraavaksi eniten BNT-testiä (Boston Naming Test), CLQT-testiä (Cognitive Linguistic Quick Test) ja CETI-arviointia (Communicative Effectiveness Index). Yllättävää oli kuulla, että vastaajat kertoivat muuntelevansa testaamista monin tavoin, muun muassa toistamalla tai uudelleenmuotoilemalla tehtäviä, antamalla lisävihjeitä tai käyttämällä ylimääräistä kuva-apua testaamisessa. Eri paikoissa saadut testitulokset eivät siis ole täysin vertailukelpoisia.

Omat intressini liittyvät muun muassa siihen, miten puheterapeutit voisivat helpommin ja luotettavammin arvioida afaattisen ihmisen keskustelu- ja kerrontataitoja arkipäivän tilanteissa ja niiden muutoksia toipumisen myötä. Aihe on haastava, ja tällainen tutkimus on vasta alussa, eikä siihen liittyviä raportteja ollut esillä. Jo pitkään on kuitenkin tutkittu monologista puheentuottoa esimerkiksi kerrontatehtävissä (monologic discourse production tai connected speech). On kuitenkin esitetty epäilyjä siitä, että puhuminen on liian vaihtelevaa mitattavaksi pitkittäisasetelmassa tilanteesta toiseen. Anne Whitworthin työryhmän tuloksen perusteella tämä epäily on perusteeton, ja heidän tulostensa mukaan monologinen puheentuotto on riittävän stabiilia mitattavaksi, myös pitkittäistutkimuksessa. Dippert ja Pritchard olivat koonneet luettelon diskurssin tutkimisessa käytetyistä lukuisista menetelmistä, ja he olivat luokitelleet ne sen mukaan, mitä ne

pyrkivät mittamaan ja miten ne ovat yhteydessä toisiinsa. He pyrkivät myös liittämään eri luokat johonkin teoreettiseen viitekehykseen.

Kongressin yhteydessä pidettiin myös neljäs [Aphasia United](#) -yhteisön kokous, johon osallistuin. Kokouksen puheenjohtajana ja keskustelun aktivoijana toimi prof. Linda Worrall. Kokouksen aiheena oli afasiatietouden lisääminen ja afasian entistä parempi tunnetuksi tekeminen suuren yleisön keskuudessa. Kokouksessa pohdittiin sitä, minkä vuoksi afasian tuntemus on tärkeää, ja millaisia seikkoja tietouden lisäämiseen liittyy: Mikä on kampanjan kohdeyleisö? Kuka ottaa vastuun kampanjan edistämisestä? Mikä kampanjan keskeinen viesti on? Millä keinoilla työtä edistetään ja millä resursseilla? Erityisesti keskusteltiin siitä, mitä afaattiset ihmiset ja heidän perheensä toivovat, ja ehdotettiin kyselytutkimusta aiheesta. Todettiin, että työhön tarvitaan kansainvälistä yhteistyötä. Prof. Nina Simmons-Mackie ottanee kampanjan vetovastuun.

Australialaiset kollegat olivat järjestäneet konferenssin jälkeisenä lauantaina prof. Linda Worrallin eläkkeelle siirtymisen vuoksi juhlaillallisen. Sinne oli kutsuttu australialaisten kollegoiden lisäksi kansainvälisiä yhteistyökumppaneita. Vein Linda Worrallille terveiset Afasian kuntoutustutkimusyhdistykseltä, Suomen afasiatutkijayhteisöltä ja alan puheterapeuteilta. Illallinen oli hauska tilaisuus, jossa juhlakalu rentoutui ja heitti virallisen roolinsa nurkkaan. Hieno uutinen oli se, että Worrallin yksikkö on saanut ison jatkorahoituksen afasiatutkimukseen, ja sen turvin se voi rekrytoida useita väitelleitä tutkijoita työhön. Tulevaisuuden suunnitelmistaan Linda Worrall kertoi, että hän ei suinkaan jätä työtään täysin, vaan aikoo jatkaa tutkimustyötään ja muita pyrkimyksiään yhdistämällä ne matkailuun ja hyvään ruokaan!